

UROŠ LIPUŠČEK
JURE ERŽEN

Temelj za mir mora biti, da bosta obe strani odšli domov

Kdo je odgovoren za tragično vojno v Ukrajini? Putin? Širjenje Nata?

Mislím, da gre za tragični konflikt dveh velesil, ZDA in Rusije. ZDA so v zunanji politiki storile veliko napak in so z leti sprovcirale rusko reakcijo, kar je bilo zelo sovražno in nevarno. Reakcija je bila predvidljiva, ker so ZDA Rusijo od sredine 90. let 20. stoletja obravnavale, kot da je ne bi bilo. Po tej zunanjepolitični teoriji Rusija ni bila več velesila, s katero bi se ukvarjali.

ZDA so postale unilateralna sila, ki je delala, kar je hotela – bodisi da je leta 1999 bombardirala Beograd, ali leta 2003 izvedla invazijo na Irak, ali priznala Kosovo leta 2008, ali povabila Ukrajino in Gruzijo, da se pridružita Natu leta 2008, ali strmoglavila Gadafija 2011, destabilizirala Asada leta 2011 ali podprla strmoglavljenje Janukoviča leta 2013 v Ukrajini ... Takšna ameriška zunanja politika je bila, gledano z ruske strani, provokativna in grozeča. V kontekstu strateškega jedrskega orožja so ZDA leta 2002 unilateralno odstopile od protiraketnega sporazuma. Zvezo Nato so

nenehno širile. Rusija je bila zato prepričana o sovražnih namelih ZDA. To so vzroki tega konflikta.

Nedavno ste dejali, da se vojna ni začela pred enim letom, ampak pred devetimi leti po državnem udaru v Kijevu.

Mislím, da je bil državni udar začetna salva te vojne. Strmoglavljenje Janukoviča je bil uvodni strel. Kaj se je dejansko dogajalo, ne vemo niti zdaj. Deloma je šlo za prikrito operacijo ZDA, deloma za spontano akcijo z vpletenostjo ZDA in upor za strmoglavljenje vlade. To je bilo zelo izzivalno in neposreden povod za vojno, ker je samo nekaj tednov kasneje Rusija priključila Krim. V času Janukoviča je imela Rusija z njim sporazum o dolgoročnem najemu Sevastopola. Z novo rusofobno, nacionalistično vlado, ki je z ameriško podporo prišla na oblast februarja 2014, je bil z ruskega stališča to provokativni ameriški maneuver, ki mu je bilo treba nasprotovati. Logika dveh velesil, ki se borita za vpliv, je logika zaostrovanja. Vsaka od njiju ima po 1600 jedrskih raket. Druga drugi ne

Jeffrey Sachs je profesor na newyorški univerzi Columbia. Pogovor z njim, ki sledi, je bil predhodno objavljen na Televiziji AS. Profesor Sachs danes velja za iskrenega zagovornika trajnostnega razvoja, pred tremi desetletji, ko je svetoval tranzicijskim državam, so bili njegovi ekonomski nazori bliže neoliberalizmu. Jeffrey Sachs se je včeraj kot glavni govornik mudil v Mariboru na konferenci Za človeka gre, ki jo je organizirala Alma Mater Europaea.

bosta dovolili zmage. To ustvarja veliko grožnjo za ves svet.

Putin je zarisal več rdečih črt, ki jih ni dopustno prestopiti. Z njimi je med drugim poskušal preprečiti širjenje Nata proti vzhodu Evrope. Zakaj ameriški politiki niso spoštovali teh zahtev?

Ameriška politika je arogantna. Pika. Tako je že dve stoletji. Letos bo minilo 200 let, odkar so ZDA razglasile Monroejevo doktrino, ki pravi, da bodo ZDA odločale o zunanji politiki zahodne poloble. Po razpadu Sovjetske zveze je ameriška politika postala še bolj arogantna, ker so vodilni ameriški odločevalci globoko prepričani o obstoju enopolarnega sveta. Prepričani so, da imajo ZDA popolno svobodo akcije, ki je ne bo nihče oviral. Na tej osnovi so se ZDA večkrat spustile v vojne na Bližnjem vzhodu, da bi strmoglavile Sadama Huseina, al Asada, Moamerja el Gadafija. To so bile ameriške akcije za spremembo režimov. V dveh od treh primerov so bile uspešne. Ruske rdeče črte so bile do danes popolnoma prezrte, ker ameriški

odločevalci menijo, da jih bodo premagali. Tako mislijo. In to je izjemno nevarno. To je neokonservativni pogled.

Neokonservativci so bili na oblasti od leta 1992. Naša vodilna konservativka je Victoria Nuland. Bila je del vseh administracij v zadnjih dvajsetih letih – od Busheve, Obamove, Bidnove ... Je glavna ideologinja. Dejstvo, da je del obeh političnih strank, kaže, da gre za zelo nevarno ideologijo, ki je skupna obema političnima poloma.

Kdo je torej glavni v sedlu ameriške zunanje politike? Neokonservativci? Je predsednik Biden samo še lutka?

On je že dolgo neokonservativec, zagovarjal je širjenje Nata. Zagotovo je bil med snovalci načrta za strmoglavljenje Janukoviča. Celo Victoria Nuland je v pogovoru, ki ga je 6. februarja 2014 najbrž prestregla ruska obveščevalna služba, govorila o svoji akciji skupaj z Bidnom, ki je bil takrat podpredsednik, in Bidnovim svetovalcem za nacionalno varnost Jackom Sullivanom. Gre za isto skupino. Vsi so napredovali za eno stopnico. Biden je predsednik, Jack Sullivan ni več svetovalec za nacionalno varnost podpredsednika, ampak predsednika, Victoria Nuland ni več pomočnica, ampak namestnica državnega sekretarja. Američani večinoma niso neokonservativci. So zaskrbljeni in zelo slabo obveščeni o tem, kaj se dogaja. In rekel bi, da so glede te vojne dokaj razdeljeni.

Kaj je glavni razlog, da je Bidnova administracija proti politični rešitvi ukrajinske krize? Ali poskušajo Rusijo vojaško oslabiti?

Neokonservativci menijo, da bodo ZDA prevladale. Kaj to pomeni, mi ni jasno, ker ne vem natančno, kaj mislijo, saj nasprotnik razpolaga 1600 jedrskimi raketami. Njihovega razmišljanja ne sprejemam, a nimam celovitega pregleda nad tem, kaj mislijo. Prepričani so, da bodo ZDA oslabile Rusijo, kar bo morda povzročilo spremembo režima. Mogoče pričakujejo, da bodo Rusi rekli: »Dovolj imamo vsega, gremo domov.«

V splošnem menijo, da vse skupaj za ZDA ni zelo drago, saj smo zelo veliki in bogati. Lahko porabimo 40, 50, 60 milijard dolarjev na leto. Ukrajina bo izgubila veliko življenj, mesta bodo uničena. Na koncu bo Rusija resnično oslabiljena. Takšna je moja interpretacija.

Ali lahko Ukrajina dobi vojno proti jedrski velesili Rusiji? Je to samo vojna med Ukrajino in Rusijo ali med Natom in Rusijo?

Če bi se iz katerega koli razloga zgodilo, da bi Ukrajina skušala zavzeti Krim, bi bilo po mojem mnenju zelo veliko možnosti, da bi se Rusija zatekla k uporabi taktičnega jedrskega orožja. V tem primeru bi se soočili z nepojmljivo katastrofo. Vojnih ciljev Zelenskega zato ne vidim kot

uresničljive in racionalne. Moskva Kijevu ne bo popustila, čeprav je Ukrajina s pomočjo Nata oborožena do zob in bi morda dosegla vojaško zmago. Rusko politično vodstvo ne bo dovolilo, da bi se to zgodilo brez eskalacije z jedrskim orožjem.

To, kar govori Zelenski, nima nobenega smisla in je zelo nevarno. Tudi odobravanje tega nima nobenega smisla. Zato je tako nevarno, ker je veliko bombastičnega in sovražnega govora. Ne slišim odgovornih glasov. Že davno sem ugotovil, da je glavna naloga predsednika ZDA zaviranje, to pomeni preprečevanje eskalacije. ZDA imajo obsežen vojaško-industrijski kompleks. To je močan motor, ki vselej stremi k temu, da bi pobegnil – kot avtomobil, če boš odmaknil nogo z zavore. Zrel predsednik ima nogo vedno na zavori. Tega zdaj ne vidimo.

Obstaja seveda tudi drug scenarij: da bo Rusija premagala Ukrajino in da bo zahod morda sklenil, da se je na tej točki treba ustaviti. Če pa bi Ukrajini uspelo uresničiti zastavljene cilje, se bo tveganje za obstoj človeštva zelo povečalo. Tudi Evropa bo plačala veliko ceno te vojne.

Ameriški predsednik Biden je napovedal uničenje plinovoda Severnega toka v navzočnosti nemškega kanclerja Scholza. Ta si ni upal zastaviti nobenega vprašanja in ni izrazil nasprotovanja. Kaj se po vašem mnenju dogaja v Evropi, da so politiki postali ameriški vazali?

Res ne razumem žalostnega stanja v evropski politiki, ker v preteklosti niso tako ravnali. Leta 2008, ko so ZDA predlagale širjenje Nata v Ukrajino, so bili nemški in francoski politiki zelo jasni: to ni mogoče. Nedavno pa so začeli evropski politiki delati tako, kot hočejo ZDA. Na politični ravni delujejo brez vsakega premisleka.

Severni tok je bil razstreljen. Vsi dosedanja dokazi, izjave Bidna, Nulanove, Blinkena, nekdanje-

Ameriška politika je arogantna. Pika. Tako je že dve stoletji. Letos bo minilo 200 let, odkar so ZDA razglasile Monroejevo doktrino, ki pravi, da bodo ZDA odločale o zunanji politiki zahodne poloble.

ga zunanjšega ministra Poljske Sikorskega in novinarska preiskava Seymourja Hershja kažejo na vpletenost ZDA. Kljub temu nihče od vodilnih evropskih politikov tega ni niti omenil. Nenavadno je, da se tudi mediji temu izogibajo. Njihova naloga je bila nadzorovati vlade. Zdaj svojo nalogo vidijo v ponavljanju tega, kar sporočajo vlade. Še bolj nenavadno pa je, da so diplomati postali najbolj militantni. Zunanja ministrica Nemčije je postala militantist številka 1. Posebni predstavnik EU za zunanjo politiko govori samo še o vojni, ne pa o pogajanjih. Vsaj diplomati bi morali govoriti: poskušajmo z diplomacijo. Vendar tega ne rečejo.

Včeraj sem gledal pogovor nemškega kanclerja Scholza na CNN, vendar novinar Fared Zakaria ni postavil nobenega vprašanja o uničenju plinovoda Severni tok. Samo tišina.

Ko je bil uničen Severni tok, sem dejal, da je zelo verjetno, da so to zagrešile ZDA. Razlogi so lahko različni, šlo za zelo zapleteno operacijo. Razstreliti plinovod, ki je približno 70 metrov pod morsko globino in je zasidran v betonu ter opremljen z močnim jeklenim oklepom, je nekaj, kar lahko izvede samo nekaj vlad. Ker sem svoje mnenje objavil, so me ameriški mediji napadli. Govoril sem z enim vodilnih novinarjev *New York Timesa* in mi je dejal: ja, seveda so bili Američani. »Kdo drug bi pa lahko bil?« mi je dejal. Odgovoril sem mu: »Zakaj vaš časopis o tem ne poroča?« Samo skomignil je z rameni.

Ko je bil objavljen Hershev članek s trditvijo, da so plinovod razstrelili Američani, sem večkrat pisal odgovornemu uredniku *New York Timesa*, naj objavijo vsaj zgodbo o Hershevih navedbah. Lahko o tem razpravljate, lahko jo ZDA zanikajo. Vendar je *New York Times* ni niti omenil. To za *New York Times* ni bila novica. (Sedmega marca, po pogovoru z Jeffreyjem Sachsom, je *New York Times* objavil članek, ki razvija teorijo, da je sabotazo na plinovodu Severni tok izvedla proukrajinska skupina, op. ur.) Noben glavni medij teh vprašanj ni postavil. To velja tudi za London in Washington. Poročajo samo o uradnem stališču ameriške ali britanske vlade.

Ali torej zaupate Hershevimi trditvam, da so ZDA zakrivile eksplozijo Severnega toka?

Če poznate detajle te akcije, lahko razmišljate o dveh, treh izvajalcih. ZDA bi jo lahko izvedle, Rusija bi jo morda tudi lahko izvedla, vendar bi bilo to zelo težko, ker je to območje strogo nadzorovano. To so Natove vode. Morda bi jo lahko potencialno izvedle Švedska, Norveška ali Danska, vendar ne brez ameriške udeležbe. Brez nje bi bilo nemogoče. Kar je napisal Hersh, je zelo smiselno. Nihče ni zanikal

Jeffrey Sachs

Letnik 1954. V času, ko je padel berlinski zid, svet pa se je dramatično spreminjal, je veljal za čudežnega dečka ameriške ekonomske znanosti. Kot mladi harvardski profesor je ob koncu osemdesetih let prejšnjega stoletja svetoval bolivijski vladi; državo je pretresala visoka inflacija. Sachsov nasvet je bil, naj se vlada inflacije loti s hitrim, odločnim manevrom. Pristop je pozneje dobil tudi opisno ime: šok terapija. Recept je deloval, vsaj zdelo se je tako. Socialni učinki radikalnega ukrepanja so bili namreč hudi. Po domnevno uspešni bolivijski operaciji je Sachs svetoval vladam držav nekdanjega socialističnega bloka. Tudi vladi SFRJ je svetoval, receptura, ki jo je uporabljal, je bila podobna bolivijski: nobene postopnosti, ekonomsko situacijo je zdravil z radikalnimi ukrepi. Leta 1991 je med drugim svetoval tudi slovenski vladi, vendar je njegov predlog, kako izvesti privatizacijo, globoko razdelil tedanjo vladajočo koalicijo, Demos, in ni bil uveljavljen.

So pa Sachsove predloge, kako izvesti privatizacijo, bolj pozorno poslušali v Sovjetski zvezi; svetoval je tako Gorbačovu kot Jelcinu.

Sachs se je z desetletji močno oddaljil od doktrine šok terapije. Ko je s harvardske univerze prestopil na newyorško univerzo Columbia, se je posvetil problemom trajnostnega razvoja. Danes spada med radikalne kritike ameriške zunanje politike.

Včeraj je Jeffrey Sachs postal časn doktor mariborske Alme Mater Europaea.

Jeffrey Sachs

nobenega materialnega vidika njegovega pisanja. ZDA niso ponudile prav nobene alternativne verzije. Pred nekaj tedni sem o tem pričal pred varnostnim svetom OZN in ameriški veleposlanik ni dovolil niti tega, da bi varnostni svet sploh razpravljal o zadevi. Dejal je, da je že sama ideja, da se bo varnostni svet ukvarjal s tem, poskus Rusije, da bi odvrnila pozornost od ruskih vojnih zločinov. Namesto da bi rekel, da se je z obsežno teroristično akcijo zoper mednarodno infrastrukturo seveda treba ukvarjati. Victoria Nuland pa je dejala, da je ameriška administracija zadovoljna, ker

ni povedala prav ničesar o tem, kaj je ugotovila.

Nekateri analitiki pravijo, da cilj vojne v Ukrajini ni samo oslabiti ali poraziti Rusijo, ampak da je pravi cilj Kitajska. Kaj mislite o tem?

Analitiki temu resno pritrjujejo. To drži. Vendar takšna politika ni vredna odraslih ljudi. To je vrhunec ameriške neodgovornosti, hkrati pa je del ameriške realnosti.

Mirovno gibanje v ZDA pa tudi v Evropi je zelo šibko. Zakaj ljudje bolj ne nasprotujejo tej vojni, ki je lahko pogubna za vse nas?

Skupina uglednih slovenskih intelektualcev je objavila apel Zaustavite vojno v Ukrajini! Na naše presenečenje smo bili napadeni, češ da poskušamo prodati žrtve agresorju.

Na tej točki je pomembno nadaljevati pritisk. Laž, da če zagovarjaš pogajanja, si zagovornik Putina, je seveda nesmisel in sramota. Potrebujemo rešitev, da ne bo umrlo še več sto tisoč ljudi. Ideja, da je zahteva za mir v resnici Putinova apologija, je prazna obtožba. Zahteva za mir pomeni, da se obe velesili umakneta in da bo Ukrajina ostala pri življenju. O tem govorimo.

Kakšen bo izid te vojne? Ali se lahko izognemo novi hladni vojni?

Smo že v hladni vojni, v kateri so na eni strani ZDA. Na drugi strani so Kitajska, Rusija in druge države. To je hladna in deloma tudi vroča vojna. Vprašanje je, kako iziti iz tega. Zato potrebujemo spremembo ameriške zunanje politike in odpoved hegemonističnim ambicijam, ker zanje ni več prostora. Ne potrebujemo svetovnega voditelja, potrebujemo globalno sodelovanje. Neokonservativne ideje delujejo samo, če ZDA vodijo. Kdo potrebuje vodstvo ZDA? Kar hočemo, je ameriško sodelovanje. Potrebujemo ZDA, Evropo, Rusijo, Kitajsko, Indijo, Brazilijo, Južno Afriko. Potrebujemo sodelovanje v zunanji politiki. Smo v hladni vojni, v Ukrajini tudi v vroči vojni, eksplozija lahko konflikt glede Tajvana. Tu se dogaja ista vrsta dinamike. ZDA močno oborožujejo Tajvan in ignorirajo vse kitajske rdeče črte – prav tako, kot se je to zgodilo v Ukrajini. ZDA na Tajvan pošiljajo politične voditelje v vojaškem spremstvu. To strategijo vodijo isti zunanjepolitični ljudje.

Se to lahko spremeni po ameriških volitvah?

Da, lahko se spremeni pred ameriški volitvami ali po njih. To zahteva spremembo srca in temeljnih idej. Zahteva, da predsednik ZDA spozna, da ne ukrepa, kot bi bilo treba. Zahteva poštenost do Američanov s pojasnilom o tem, kako nevarno je. Pomagalo bi, če bi evropski voditelji rekli: stop, nočemo jedrske vojne, ki bi se začela na evropski celini. Če bi bili evropski voditelji jasni – Scholz, Macron in drugi –, bi delovalo. ZDA počnejo to, kar počnejo, tudi zato, ker evropski politiki pravijo: yes, mi vas st odstotno podpiramo. Morda bi nas prenehali podpirati in bi upoštevali življenjske interese Evrope. Sedanja politika ni rešitev za Ukrajino, to ne bo naredilo Ukrajine nič bolj varne, kvečjemu nasprotno. Nobena težava ne bo rešena. Ni jasnega evropskega vzgiba. Evropa je imela v celotnem povojnem obdobju večji občutek za zdravo pamet. Od Velike Britanije ne pričakujemo veliko. Britanija že dve sto let sovraži Rusijo. Tudi britanski mediji so bili dve sto let strašno rusofobni. Gre za drugo krimsko vojno. Od leta 1853 sovražijo Rusijo. Kje je Španija, kje je Italija, kje je Nemčija in seveda veliko drugih držav, vključno s Slovenijo? Potrebna je zdrava pamet. Treba se je uvesti in rešiti ta problem. Seveda, reševanje bo težko, kar je razumljivo. Nato mora reči: mi se ne bomo širili v Ukrajino. Krim bo ostal v Rusiji. Sporazumi iz Minska bi morali biti uresničeni. Rusija bo odšla domov in končala vojno. Temelj za mir mora biti, da bosta obe strani odšli domov in da nobena stran ne bo zmagala. To bi morali doseči s pomočjo diplomacije. ●

je plinovod Severni tok 2 zdaj kup zveržene kovine na dnu morja. Ali bi kdorkoli, ki ga skrbi mednarodni terorizem, lahko govoril kaj takega, če bi ga skrbel terorizem zoper mednarodno infrastrukturo? Seveda ne. Nekaj je hudo narobe, če naši mediji sploh ne razpravljajo o teh vprašanjih.

Celo nemški kancler Scholz se očitno boji javno vprašati, kdo je izvedel to sabotažo. Ali nemška vlada v takšni situaciji lahko politično obstaja?

Prepričan sem, da nemška vlada ve, kaj se je zgodilo. Bilo bi zanimivo, če bi vlada o tem, kar se je zgodilo, poročala bundestagu in nemškemu prebivalstvu. Imamo demokratične institucije, ki ne delujejo. Demokratične institucije poročajo ljudem, pojasnjujejo, razpravljajo o ključnih vprašanjih. Vendar to ne deluje. Za to ni opravičila, saj je naše življenje odvisno od delovanja teh institucij. Skrajno grdo je, da je Švedska preiskala prizorišče tega kriminalnega dejanja. Nemški vladi ali Švedom ali varnostnemu svetu domnevno

Mislim, da ljudje ne razumejo, kaj se dogaja. V glavnem so prestrašeni, demoralizirani, ne verjamejo svojim vladam. Vendar ne vedo, čemu zaupati. Dejstva so redka, mediji ne ponudijo možnosti, da bi vse razumeli. Vaše vprašanje je odlično, vendar nanj nimam pravega odgovora. Tveganja so izjemno visoka, doseđanji odziv pa je povsem nezadosten. Potrebujemo mirovno gibanje. Dejstvo, da vojna traja že več kot leto dni, Biden in Putin pa nista govorila niti enkrat, mi je nerazumljivo. Njuna dolžnost je, da se pogovarjata in ustavita igračkanje z usodo sveta. V tem trenutku ni nobenega javnega poziva, naj začne diplomacija delovati. Odkrito rečeno, moja država je velikokrat začela neodgovorne vojne: Vietnam, Kambodža, Laos, Nikaragva, Irak, Afganistan, Sirija, Libija ... ZDA so bile vpletene v veliko število nepotrebnih vojn. Kje pa je v tej zgodbi Evropa? Ker so tveganja tako velika, bi se morali ljudje v Evropi oglašiti. Zahtevati bi morali, da bi vsaj poskusili z diplomacijo, vendar se še nič takega ni zgodilo.

Leta 2008, ko so ZDA predlagale širjenje Nata v Ukrajino, so bili nemški in francoski politiki zelo jasni: to ni mogoče. Nedavno pa so začeli evropski politiki delati tako, kot hočejo ZDA. Na politični ravni delujejo brez vsakega premisleka.

Kakšne bodo posledice vojne v Ukrajini na splošen gospodarski položaj v svetu in še posebej na države v razvoju?

Vse to zelo negativno vpliva na trajnostni razvoj. Tako neposredne posledice kot režim sankcij imajo nasproten učinek. Soočamo se z usihanjem mednarodnega sodelovanja, ki je odločilno za trajnostni razvoj. Ne moremo zagotoviti podnebne varnosti brez globalnega sodelovanja. Prav tako ne moremo odpraviti lakote brez globalnega sodelovanja. Dokler bo trajala ta vojna, bodo uničeni vsi kooperativni procesi. Vzemimo sestanek G20, ki se je pravkar končal. ZDA in Evropa so se pogovarjale samo o Ukrajini, čeprav je treba razpravljati še o drugih problemih. Toda o tem se niso bile pripravljene pogovarjati. G20 so poskušale, odkrito rečeno, izrabiti za njihove propagandne namene. To ni sprejemljivo zato, ker se svet sooča z revščino, podnebnimi spremembami, kolapsom ekosistema, nekatere velike skupine ljudi so prisiljene v migracije, lakoto in revščino in še vedno občutijo posledice pandemije.